

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ-ਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਰਤਮਾਨ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

ਡਾ: ਕੁਲਜੀਤ ਕੌਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ,

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀ.ਟੀ.ਪੀ.ਡੀ.

ਮਾਲਵਾ ਕਾਲਜ,

ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ

e-mail: kuljeetsidhu9696@gmail.com

ਲੋਕ-ਧਾਰਾ

ਲੋਕ ਧਾਰਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਘੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਉਪਜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਧਾਰਾ ਪੀੜੀ ਦਰ ਪੀੜੀ ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਧਾਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਸਬਦ ਫੋਕਲੋਰੋ ਦਾ ਸਮਾਨ ਆਰਥਕ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਫੋਕਲੋਰ ਸਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਵਾ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ ਨੇ ਇਸਦਾ ਸਮਾਨ ਆਰਥਕ ਸਬਦ ਲੋਕਯਾਨ ਘੜਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕ ਧਾਰਾ ਸਬਦ ਵਧੇਰੇ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ। ਲੋਕ ਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ-2 ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ :-

- 1 ਮਾਰਿਉਮ ਬਾਰਬੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 'ਲੋਕ ਧਾਰਾ' ਦਾ ਅਰਥ ਉਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- 2 ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਉਹ ਅੰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਘੜਨ ਹਾਰਿਆ ਦਾ ਆਲਿਖਤ ਇਤਿਹਾਸ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ, ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਰੂਚੀਆਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਭਰਮ, ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਆਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਬੰਧੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਬਿੰਧਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਲੋਕ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਤੱਥ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਥ ਮੌਖਿਕਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲੇ ਜਾਂਦੇ ਬੋਲ, ਨੇਮ, ਵਿਆਹ, ਮੌਤ ਆਦਿ ਕਾਰਜ ਵਿਧੀਆਂ ਪੀੜੀ ਦਰ ਪੀੜੀ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰੰਮਪਰਾ ਅਤੇ ਰੀਤਾਂ

ਲੋਕ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਪਰੰਮਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਪੀੜੀ ਦਰ ਪੀੜੀ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਅਤੇ ਰੀਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਸਮੂਹਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਢੰਗ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਉਪਜ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੁੰਦੀ

ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਵਿਧੀਆ, ਅਚਾਰ ਵਿਹਾਰ, ਪੈਟਰਨ, ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਤਰਿਕੀਆ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਭਿਆਚਾਰ

ਸਭਿਆਚਾਰ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦਾ ਜੀਵਨ ਢੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸਦਾ ਖੇਤਰ ਬੜਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਖਣ ਦਾ ਢੰਗ, ਖਾਣ ਪੀਣ, ਪਹਿਣ ਪਹਿਰਾਵਾ ਕੰਮ ਧੰਦੇ, ਕਲਾਂ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਆਦਿ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਸਭਿਆਚਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਲਚਰ ਦਾ ਸਮਾਨ ਆਰਥਮ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਾਨਵ ਵਿਗਿਆਨੀ ਈ. ਬੀ. ਟਾਇਲਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਟਿੱਲ ਇਕਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਕਲਾ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਕਾਨੂੰਨ, ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਤੇ ਆਦਤਾਂ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ ਸਾਮਿਲ ਹਨ ।

ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਲੱਛਣ

ਕੋਈ ਵੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਜਨਮ ਕਾਰਨ ਵਿਕਸਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਇਸਨੂੰ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਅਰਜਿਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ

ਸਭਿਆਚਾਰ ਸਾਝਾਂ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਝੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸਭਿਆਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀਕਾ ਉਪਰ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚਾ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ, ਕਲਾ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਮੁੱਦਰਾਂ, ਭਾਸ਼ਾਂ ਆਦਿ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ ।

ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅੰਗ

1 ਭਾਸ਼ਾ :- ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਗ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਵਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

2 ਕਲਾਂ :- ਕਲਾ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਹੈ । ਇਹ ਹਰ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੀ ਅਤੇ ਹੈ । ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਧਰਾਤਲਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਕਲਾਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਦੁੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

3 ਸਖਸ਼ੀਅਤ :- ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਾਜ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸਭਿਆਚਾਰੀਕਰਣ ਦੇ ਅਮਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਰਿਵਰਤਨ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਸੋ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਆਉਣਾ ਵੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਵੀ ਹੈ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਅਮੀਰ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਅਮੀਰ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਲਾ ਪਹਿਣ ਪਹਿਰਾਵਾ, ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ, ਕੰਮ ਪੰਦੇ, ਭੋਜਣ, ਗਹਿਣੇ, ਆਦਿ ਹਨ ਸਇਦ ਹੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕੋਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਮੀਰ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕੀ ਪੰਜਾਬੀਆ ਦਾ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਅਤੇ ਸਾਦਾ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸਾਦਾ ਪਰ ਵਧੀਆ, ਖੁੱਲ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਵਿੱਚ ਸਰੀਕ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖੇ । ਅੱਜ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ, ਪਹਿਰਾਵੇ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬਣ ਮੁਟਿਆਰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਹਿਰਾਵੇ ਅਤੇ ਗਹਿਣਿਆ ਨਾਲ ਸਝ ਖੱਝਕੇ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਗਿੱਧਾ ਬੋਲੀਆ, ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇੰਨਾਂ ਸੁੰਦਰ ਨਜ਼ਾਰਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗੱਭਰੂ ਆਪਣੀਆਂ ਪੋਚਵੀਆ ਪੱਗਾਂ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨਾਲ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਣ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਸਾਡੇ ਅਮੀਰ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਛਾਪ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗੋਰੇ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਹਿਰਾਵੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ ।

ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ । ਜਿਸਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਮਿਸਾਲ ਇਸ ਵਾਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ ਦੀ ਹੈ ।

ਵਰਤਮਾਨ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

ਪਰ ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਡਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ :-

- 1 ਕੁਦਰਤੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਆਏ ਪਰਿਵਰਤਨ
- 2 ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਕੇ ਆਏ ਪਰਿਵਰਤਨ
- 3 ਬਾਹਰੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਆਏ ਪਰਿਵਰਤਨ

ਇਸ ਤਰਾਂ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਉੱਥਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ :-

- 1 ਰਿਵਾਇਤੀ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਨਵੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦੀਆਂ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ।
- 2 ਸਾਦੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਜਗਾਂ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਨੇ ਆਪਣਾ ਘੇਰਾ ਵਧਾ ਲਿਆ ਹੈ ।
- 3 ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਬੋਲੀਆ, ਟੱਪਿਆ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਅਸੱਭਿਅਕ ਗੀਤਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ।
- 4 ਰਵਾਇਤੀ ਸਾਜ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਨਵੇਂ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ।
- 5 ਉੱਠ ਗੱਡੀਆ, ਬਲਦ ਗੱਡੀਆ ਘੋੜਿਆ ਦੀ ਜਗਾਂ ਅਜੋਕਾ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਯੁੱਗ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।
- 6 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾ ਬਾਪ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ।
- 7 ਆਧੁਨਿਕ ਮੀਡਿਆ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ , ਸੈਲੀ ਦੀ ਰੈਪ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ।
- 8 ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਣ ਦਾ ਰੁਝਾਣ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।
- 9 ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਟੀਵੀ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਚੈਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸਲੀਲਤਾ ਨੂੰ ਤਵੱਜੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
- 10 ਮੋਬਾਇਲ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਅਮੀਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਈ ਹੈ।
- 11 ਵਰਤਮਾਨ ਪੀੜੀ ਵਿੱਚ ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ, ਸਹਿਣਸੀਲਤਾ, ਪਵਿੱਤਰ ਰਿਸਤੇ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।
- 12 ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਗੀਤੀ ਰਿਵਾਜ ਸਿਰਫ ਰਿਵਾਜ ਬਣਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਨਵੀਂ ਪੀੜੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵਿਕਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- 13 ਅੱਜ ਉਹ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਜਦੋਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਨਜ਼ਾਰਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਾ, ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਘਰ ਨੂੰ ਲਿੱਪਣਾ ਪੋਚਣਾ ਆਦਿ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।

- 14 ਭਾਵੇ ਅੱਜ ਰੁਜਗਾਰ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਵੋਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮਾਣਦੀ ਔਰਤ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅੱਜ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵਪਾਰਿਕ ਧੰਦਿਆ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮੋਹਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੀਆ ਬੇਨਿਯਮੀਆ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ ।
- 15 ਸਹਿਰੀਕਰਨ ਵੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਿੰਡਾ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕ ਸਹਿਰਾ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵੱਧ ਸਹੂਲਤਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਹਿਰਾਵੇ ਅਤੇ ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਾ ਉਹ ਅੱਗੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਸਾਇਦ ਅਸੀ ਚਾਦਰ ਦੇਖ ਕੇ ਪੈਰ ਨਹੀ ਪਸਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ